Bijeenkomst deskundigengroep dierziekten

Hoogpathogene vogelgriep: risicobeoordeling

Aanwezig (online): Arjan Stegeman (voorzitter), Mart de Jong, Francisca Velkers, Erik van Geloof, Sjaak de Wit, Roy Slaterus, Ron Fouchier, Nancy Beerens, Teun Fabri, Nonke Hopman, Annemarie Bouma
Datum bijeenkomst: 26 januari 2022

Onderstaande vragen zijn vooraf aan de deskundigen toegestuurd.

Vraag 1
Hoe duidt u de vogelgriepsituatie op dit moment in wilde en gehouden vogels?

Situatie in wilde vogels
De deskundigengroep constateert dat hoogpathogene vogelgriep (HPAI) dit seizoen regelmatig en wijdverbreid in Nederland voorkomt. Het is echter lastig om het patroon te vergelijken met vorig jaar/seizoen. Dit heeft onder meer te maken met het ontbreken van een gestructureerd meetsysteem, waardoor o.a. het totaal aantal meldingen onzeker is. Dit geldt bijvoorbeeld voor het aantal dode vogels in Nederland, waarvan een deel wordt ingestuurd voor onderzoek door WBVR. Ook zal slechts een beperkt deel van de vogels die doodgaan, worden opgemerkt.

Via Sovon worden veel zieke en dode vogels gemeld; inmiddels betreft dat meldingen uit alle provincies en m.n. watervogelrijke gebieden. Het betreft veel meldingen van brandganzen, maar ook andere soorten worden gemeld. De sterfte kan per soort verschillen. Daarnaast spelen ook vogels die niet doodgaan een rol bij de verspreiding van het virus.
Via het EMC wordt gemeld dat er sporadisch, clusters van met H5N1 geïnfecteerde smienten en wilde eenden, in eendenkooien, gevonden worden. Er zijn iedere paar weken een paar gevallen. Dit lijkt niet anders dan in andere jaren en er is geen duidelijk patroon uit te herleiden. Veldwerkers vermelden geen duidelijk hogere sterfte van wilde vogels t.o.v. vorig jaar.
Naar WBVR worden veel dode vogels ingestuurd; er wordt daarbij m.n. geselecteerd op vogels in nieuwe gebieden of nieuwe vogelsoorten. Ongeveer de helft van het aantal monsters is positief, vorig jaar was dat ongeveer 20%. De stijging t.o.v. vorig jaar kan erop wijzen dat het percentage besmette wilde vogels werkelijk hoger is, maar zou ook veroorzaakt kunnen worden door een hogere bekendheid met specifieke symptomen van vogelgriep en de daarmee gepaard gaande grotere kans op het insturen van positieve vogels (selectief inzenden).
Binnen de werkgroep AI-Impact 21/22, bestaande uit vertegenwoordigers van Erasmus MC, NIOZ, WBVR, RWS, SBB, Sovon, Wageningen Marine Research, DWHC, waarneming.nl, NVWA, en NIOO worden meldingen bijeengebracht door Erasmus MC en DWHC, en gerapporteerd via de NVWA[1]. In de periode oktober-november-december van 2020 en 2021 werden ongeveer dezelfde aantallen dode vogels gemeld (respectievelijk, 6617 en 6191). In 2021 lag de piek over deze drie maanden in december, terwijl die in 2020 in november lag.

Situatie in gehouden pluimvee
In vergelijking met het vorige seizoen lijkt het patroon hetzelfde, maar vergeleken met dezelfde tijd vorig jaar zijn nu wel meer bedrijven besmet. Nederland lijkt het wat aantal uitbraken betreft niet slechter te doen dan de rest van Europa, zeker gezien het feit dat Nederland een belangrijk overwinteringsgebied is voor watervogels en een groot aantal besmette wilde vogels is geteld. Er lijkt een verband te zijn tussen uitbraken en waterrijke gebieden, maar de laatste besmettingen komen ook verder landinwaarts voor. Mogelijk omdat sinds december veel ganzen besmet zijn, die verder landinwaarts komen. Ook landinwaarts kunnen lokale omstandigheden aantrekkelijk zijn

[1] https://www.nvwa.nl/onderwerpen/vogelgriep-preventie-en-bestrijding/kaart-meldingen-dode-wilde-vogels/kaart

voor watervogels.

Vanuit heel Europa komen er veel meldingen van uitbraken. In Nederland lijkt het vooral om uitbraken door afzonderlijke virusintroducties vanuit wilde vogels te gaan, maar in sommige landen is ook sprake van verspreiding tussen bedrijven. Opmerkelijk t.o.v. voorgaande seizoenen, is dat het in Nederland in dit seizoen relatief veel vleeskuikenbedrijven betreft (6).
Voor het oplopende aantal besmettingen dat recent, in korte tijd is gezien, hebben de deskundigen geen verklaring. Dit kan toeval zijn maar kan ook te maken hebben met omstandigheden die dit seizoen anders zijn. Mogelijkerwijs spelen weersomstandigheden een rol (die bv. het gedrag van wilde vogels, overleving van het virus in de omgeving van bedrijven en ventileren van de stallen kunnen beïnvloeden) of factoren die invloed hebben op de kans op insleep via mensen, voertuigen, plaagdieren of materialen. Daarnaast kan het mogelijk te maken hebben met infectiegolven in wilde vogels en de daarmee gepaard gaande virusbelasting van de omgeving.

Vraag 2
Het lijkt erop dat we dit seizoen meer besmette zoogdieren vinden in Nederland en de EU. Is deze aanname correct en zo ja hoe verklaart u dat?

Tijdens de vorige uitbraken in 2020-2021 werden ook besmette zoogdieren gevonden. Nu zijn vossen (3) besmet geraakt en zijn ook besmettingen vastgesteld bij een bunzing en een otter. Dit zijn carnivoren die waarschijnlijk besmet raken door het eten van besmette vogels. Mogelijk slaat deze H5N1 gemakkelijker aan bij zoogdieren, mogelijk is er ook sprake van verhoogde blootstelling. Het is belangrijk besmettingen door dit virus in zoogdieren goed in de gaten te houden, zeker als het zoogdieren treft die ook zelf andere influenza A virussen kunnen hebben, en de mutaties die in het virus in deze dieren ontstaan nauwkeurig te volgen.

Vraag 3
Hoe groot acht u op dit moment de kans dat een Nederlands pluimveebedrijf wordt besmet met HPAI vanuit wilde vogels of door een ander pluimveebedrijf, ten opzichte van de vorige risicobeoordeling in november 2021? (matig, hoog, zeer hoog) Kunt u uw antwoord toelichten?

De kans dat een Nederlands pluimveebedrijf wordt besmet vanuit wilde vogels wordt ingeschat als zeer hoog. De onderbouwing is wijde verspreiding van AI onder wilde vogels en het aantal uitbraken door voornamelijk afzonderlijke virusintroducties bij gehouden pluimvee in de afgelopen twee maanden. Alhoewel geconcentreerd in waterrijke gebieden, zijn besmette wilde vogels in alle provincies aangetroffen, m.u.v. Drenthe.
De kans op spreiding tussen bedrijven wordt als matig ingeschat. De kans daarop neemt toe als meer bedrijven besmet raken en wanneer besmettingen plaatsvinden in pluimveedichte gebieden. Veel dienstverleners op pluimveebedrijven opereren internationaal en kunnen daarmee ook de infectie van bedrijven elders in Europa naar Nederland brengen; daarnaast zijn de biosecurityregels aan deze dienstverleners soms lastiger uit te leggen. Vooralsnog zijn er echter geen aanwijzingen voor spreiding tussen bedrijven in Nederland. Bij de bedrijven in Zeewolde kan het echter niet worden uitgesloten, omdat de aangetoonde virussen nauwe verwantschap vertoonden. De kans op spreiding tussen bedrijven wordt beperkt doordat er bij een verdenking doorgaans snel wordt gemeld en ingegrepen. Hoewel niet geheel vergelijkbaar, geeft bijvoorbeeld de actuele, regionale verspreiding van *Mycoplasma gallisepticum* in Nederland aan dat verspreiding van pathogenen tussen bedrijven wel degelijk plaats kan vinden. Aandacht voor biosecurity blijft daarom belangrijk.

Vraag 4
Hoe verwacht u dat HPAI zich in de wilde vogelpopulaties verder zal ontwikkelen in de komende maanden?

Er bestaat een aanzienlijke kans op een vergelijkbaar scenario als vorig jaar. De brandgans wordt momenteel vaak getroffen door infecties met vogelgriep, en die vertrekt pas in mei weer grotendeels uit Nederland. Ook andere vogelsoorten die nog relatief lang in Nederland blijven of tot de standvogels behoren, zoals knobbelzwanen en grauwe ganzen, zijn positief bevonden.
Het precieze verloop van de infecties in Nederland is moeilijk te voorspellen, omdat het ook van het verdere verloop van de winter afhangt. De grote vogeltrek naar Nederland is al enige tijd afgerond,

maar verplaatsing van de vorstgrens in Europa kan regionaal nog wel tot verplaatsingen van wilde vogels leiden en daarmee tot een ander verloop van de infecties. Bovendien is onvoorspelbaar hoe het virus tussen verschillende vogelsoorten, waaronder ook vogels die niet wegtrekken uit Nederland, zal verspreiden.

Vraag 5
Hoe schat u het effect met betrekking tot het voorkomen van insleep en verspreiding van vogelgriep in van onderstaande maatregelen in de bufferzone en, buiten de beperkingszone en landelijk?
Klinische inspectie en/of virologisch testen voor afvoer naar de slacht, en voor afvoer voor het leven.

- *Bij eenden*
- *Bij opfokdieren*
- *Bij vleeskuikens*

De deskundigengroep ziet weinig toegevoegde waarde van klinische inspectie en een willekeurige virologische screening. Pluimveehouders zien hun dieren dagelijks en er is reeds een meldplicht in het kader van het Early Warning System (EWS). Indien de dieren gezond ogen, is virologisch onderzoek weinig zinvol, omdat met name in de beginfase van een koppelinfectie, de kans op aantonen van virus door de kleine steekproef zeer klein is. Daarnaast leidt deze maatregel tot veel extra bewegingen op een bedrijf, met een eraan gekoppelde hogere kans op introductie van het virus.
De aanname dat bij vleeseenden geen duidelijke, afwijkende waarnemingen worden gezien, wordt genuanceerd. De sterfte loopt niet altijd snel op en kan lager zijn dan bij kippen, vandaar dat er andere meldingscriteria voor uitval bij eenden zijn bepaald. Met name een daling in voeropname kan bij eenden opvallend zijn. Het is belangrijk de aangescherpte meldingscriteria (https://www.nvwa.nl/onderwerpen/vogelgriep-preventie-en-bestrijding/vraag-en-antwoord/wanneer-melden) extra onder de aandacht te brengen bij pluimveehouders en dierenartsen. Mogelijk is nog een verbeterslag te maken m.b.t. registratie van uitval, voeropname en eiproductie, zodat kleine afwijkingen ook sneller worden opgemerkt. Ook kan het blijven informeren van veehouders en dierenartsen over de mogelijke, waarneembare klinische verschijnselen bij de dieren nuttig zijn. Het nauwkeurig volgen van kengetallen lijkt daarmee belangrijker dan een aanvullende klinische inspectie. Wellicht kan dit meer systematisch plaatsvinden.

Vraag 6
Welke aanvullende maatregelen zijn er mogelijk om de kans op besmetting van locaties met vogels verder te verkleinen en kunt u deze toetsen aan vraag 5?
Beschouwt u uitladen als een risicofactor?
Eenden voor de slacht testen voor monitoring?

- Elke vorm van verzamelen en transporteren van delen van een koppel of bedrijf, is een risico, zo ook het tussentijds uitladen, hoewel er tot nu toe geen verband is aangetoond tussen besmettingen en tussentijds uitladen.
  Daarnaast bezoeken dezelfde dienstverleners, met dezelfde voertuigen en hetzelfde materiaal ook andere bedrijven, soms ook uit andere gebieden van Europa, waar ook veel besmettingen zijn. Dit verhoogt de kans op virusinsleep. Er geldt al een algemene eis m.b.t. in- en uitdouchen voor vangploegen bij het uitladen, daarnaast geldt een algemeen bezoekersverbod. Het is belangrijk dat dit wordt nageleefd.
- Een mogelijk risico dat bijdraagt aan verspreiding tussen bedrijven is stofvorming tijdens de ruiming. Dit zou voorkomen kunnen worden door kadavers vochtig te maken bij ruimingen (of andere mogelijkheden voor het beperken van stofvorming overwegen). Nu zijn er nog geen aanwijzingen voor verspreiding tussen bedrijven, maar dit zou belangrijk kunnen worden bij een uitbraken in pluimveedichte gebieden.
- Mogelijke andere aandachtspunten die worden genoemd zijn:
  1) het nauwkeurig bijhouden van uitval en andere kengetallen en al bij geringe afwijkingen melden of de dierenarts raadplegen;
  2) het consequent naleven van hygiënemaatregelen door mensen die het erf betreden, zoals dierenartsen en andere erfbetreders, waaronder vang- en vaccinatieploegen.

- Het organiseren van een webinar en tevens via andere kanalen extra informatie verspreiden aan dierenartsen en veehouders m.b.t. biosecurity regels/minimumeisen op het bedrijf. Wellicht ook te richten op alle andere erfbetreders, zoals voederfabrikanten en werknemers die van bedrijf naar bedrijf gaan, o.a. om het grote belang van het consequent naleven van hygiënemaatregelen nogmaals te benadrukken.
- Het belang van ongediertebestrijding wordt onderstreept.
- Er wordt aangegeven dat het niet altijd duidelijk is voor veehouders wat ze moeten doen met dode wilde vogels in de buurt van hun stallen. Het is niet te adviseren dat veehouders zelf mogelijk besmette dieren gaan opruimen.